

THE IMPACT OF THE PANDEMIC ON SMALL BUSINESS

IMPACTUL PANDEMIEI ASUPRA MICULUI BUSINESS

Morei Virgiliu

Doctor în economie, Universitatea Agrară de Stat din Moldova, virgiliumorei@gmail.com

Abstract. *The COVID-19 pandemic has severely affected SMEs around the world. Measures to combat the pandemic by blocking and quarantining have led to severe declines in the use of production capacity, with supply chains disrupted, leading to a lack of materials and intermediate goods. As a result, there has been a dramatic and sudden drop in demand and incomes, respectively, which has severely affected the ability of SMEs to operate due to lack of liquidities.*

In this article, the negative consequences of the pandemic on SMEs were highlighted, both in some EU countries and in the Republic of Moldova. At the same time, was reflected some measures taken by the governments of the respective countries to reduce the negative effects of the pandemic on the business environment.

Key words: *consequences, measures, pandemic Covid-19, small and medium enterprises.*

JEL: *L11, L26, O17.*

Organizația Mondială a Sănătății (OMS) a declarat noul focar de coronavirus o pandemie pe 11 martie 2020. Pandemia COVID-19 a afectat semnificativ întreprinderile mici și mijlocii (IMM) din toată lumea. Măsurile de combatere a pandemiei prin blocaj și carantină au condus la scăderi severe ale utilizării capacităților de producție, lanțurile de aprovizionare fiind întrerupte, ceea ce a dus la lipsa materialelor și bunurilor intermediare. Ca urmare s-a înregistrat o scădere dramatică și bruscă a cererii și, deci, a veniturilor, fapt ce a afectat sever capacitatea IMM-urilor de a funcționa din cauza lipsei lichidităților, deoarece acest tip de entități sunt mai vulnerabile la „distanțarea socială” decât alte tipuri de companii.

La acea etapă la nivelul Uniunii Europene (UE) aproximativ 90% dintre IMM-uri raportau că sunt afectate economic, cel mai mult serviciile (60%-70%), construcțiile și industria (40-75%).

Circa 30% din totalul IMM-urilor raportau că cifra de afaceri suferea o pierdere de 80%, față de o medie a UE de aproximativ 50%. De exemplu, Belgia raporta o scădere a cifrei de afaceri cu 72% în IMM-uri, Germania – de 50%, Franța și Spania – de 80%, respectiv 75% [1]. Un sondaj în 445 de start-up-uri efectuat de Techleap în Olanda, publicat la 20 martie 2020, a constatat că 50% dintre acestea aveau venituri drastic diminuate și riscau să rămână fără lichidități în următoarele trei luni. Cei mai mulți întreprinzători reclamau o nevoie de 100.000-400.000 euro pentru finanțarea pe termen scurt a unei punți de supraviețuire [2].

Primele măsuri luate de guvernele europene au vizat amânarea plăților impozitelor și/sau contribuțiilor sociale, iar IMM-urile începuseră să utilizeze scheme de șomaj pe termen scurt. În medie (la data de 10 aprilie 2020), între 10% și 50% dintre IMM-uri aplicau acest procedeu. În Germania existau aproximativ 3,5 milioane de lucrători și 200.000 de companii care utilizau schema șomajului tehnic (circa 36%), în Austria existau 53.646 de cereri, în Belgia erau 1.075.000 de șomeri temporari, în Finlanda – 260.000, în Franța – 5.000.000, în Olanda – 300.000 și în Spania – 270.430. Pentru persoanele fizice independente se acorda o subvenție cuprinsă între 600 și 2.000 euro la nivelul UE, în Irlanda nivelul era de 1.517 euro/lună, în Italia 600 euro/lună, în Spania 670 euro/lună (în Catalunya 2.000 euro/lună). [3]

Majoritatea măsurilor erau legate de furnizarea de lichidități prin facilitarea unor împrumuturi. Să analizăm în continuare câteva exemple.

În Finlanda, Business Joensuu sprijinea companiile [4] inclusiv prin deschiderea unei linii de asistență pentru cele care se confruntau cu noi dificultăți.

Germania oferea, prin agenția de dezvoltare-ADR [5], un set de instrumente financiare nu doar din formele tradiționale, cum ar fi împrumuturi și subvenții nerambursabile, dar și unele mai puțin clasice, cum ar fi Fondul Micromezzanin, un hibrid de capitaluri proprii și datorii transformate în acțiuni de către stat.

Spania declanșase un set de măsuri de urgență, implementate prin agenția națională FOROADR [6], promovând o varietate de măsuri pentru a frâna declinul economic și a oferi firmelor informații privitoare la accesul sprijinului guvernamental pentru lichidități, suspendarea, sau amânarea plăților fiscale.

În Ungaria, guvernul aprobase un număr mare de reglementări pentru limitarea efectelor crizei [7]. IMM-urile cu un venit anual mai mic de 12 mil. forinți (aproximativ 34.000 euro), cu activitate în domeniul serviciilor de catering, hotelier, taxi, sport, arte și divertisment, construcții etc., erau scutite de impozit [8].

În Italia, guvernul acționase cu scopul de a împiedica prăbușirea veniturilor IMM-urilor, alocând suplimentar 5,1 mld. de euro [9], pentru a stimula creditul până la 350 mil. euro acordat acestor firme, precum și instrumentele folosite: moratoriu privind rambursarea împrumuturilor, generând astfel creșteri de lichidități cu 220 mld. euro; creșterea fondului de garantare pentru IMM-uri de la 40 la peste 100 mld. euro; relaxarea accesului la „Cassa Integrazione Ordinaria” – pentru plata salariilor de către stat, iar prin „Integrazione salariale” pe motiv de urgență, salarizarea pe perioada crizei [10].

În Franța, Nouvelle-Aquitania, agenție de dezvoltare regională, dezvoltase o platformă pentru conectarea inițiativelor IMM-urilor industriale [11]: experții furnizori de soluții și solicitanții puteau colabora pentru a realiza produse sanitare și echipamente de protecție etc. Pentru a preveni falimentele companiilor afectate, guvernul înființase un fond de sprijin de 45 mld. euro [12] pentru finanțarea șomajului parțial, iar 2 mld. euro erau oferite pentru sprijinirea IMM-urilor lovite de criză și a freelancerilor.

În afara programelor naționale, la nivelul UE fuseseră adoptate măsuri: Consiliul European (CE) propusese un răspuns mai flexibil la urgențele din domenii precum sănătatea și IMM-urile, alocând fonduri de 37 de mld. de euro pentru a face față consecințelor pandemiei [13] și creând un cadru de sprijin al economiei țărilor membre pentru a asigura suficientă lichiditate IMM-urilor prin intermediul Băncii Europene de Investiții [14]; IMM-urile sunt, de obicei, cele mai vulnerabile într-o criză și este esențial să fie susținute cu lichidități de până la 80%.

Un ajutor urgent către IMM-uri fusese inițiat în luna aprilie 2020 [15], pentru a sprijini satisfacerea nevoilor imediate de numerar, prin oferirea de garanții băncilor, scop în care CE a deblocat 1 mld. euro din Fondul European pentru Investiții Strategice (FEIS), prin Fondul European de Investiții (FEI), pentru garanții speciale oferite unui număr de cel puțin 100.000 de IMM-uri afectate. A fost creată și lansată o platformă dedicată (European Cluster Collaboration Platform-ECCP) special IMM-urilor industriale (COSME), având ca obiectiv combaterea efectelor pandemiei [16].

European Union Agency for Cybersecurity aprecia la acea etapă că pandemia putea fi o oportunitate pentru IMM-uri de a răspunde mai rapid la provocarea digitală. Conform Indicelui Economiei digitale (DESI), doar 77% din IMM-uri aveau un site web [17]. Grupul de lucru al OCDE privind IMM-urile (WPSMEE) realizase un tablou de bord pentru sprijinirea acestora și a antreprenorilor [18], prin finanțarea și din surse alternative, inclusiv leasing, factoring și crowdfunding, sugerând utilizarea unui mix de instrumente financiare. Consiliul Europei pusese la punct instrumente specifice [19], ca răspuns la provocările din sistemele de sănătate publică, iar Comisia Europeană, responsabilă și de criteriile fiscale ale pactului de stabilitate (SGP), era gata să ia în considerare o relaxare a obiectivelor fiscale [20]. Asociația Europeană a Agențiilor de Dezvoltare (EURADA), rețea cu 66 de membri din 21 de țări, realiza conectarea agențiilor naționale cu parteneri de afaceri și autorități europene [21].

Fusese accelerată finalizarea programului de creștere a competitivității IMM-urilor, COSME, cu un buget de 2,3 mld. euro [22], destinat inițierii tinerilor antreprenori printr-un program transfrontalier, parte a programelor Erasmus, pentru a învăța și acumula cunoștințe de la antreprenorii cu experiență [23].

Un inventar al măsurilor de sprijin pentru IMM-uri realizaseră în comun AECM – European Association of Guarantee Institutions [24], ELTI – European Association of Long-Term Investors [25] și NEFI – Network of European Financial Institutions for SMEs [26], constând, în principal, în acoperirea parțială a salariilor firmelor cu activitate suspendată, amânări la ratele creditelor, stimularea creditelor pentru investiții și lichidități prin subvenționarea dobânzilor și simplificarea procedurilor de accesare, constituirea de platforme online pentru facilitarea accesului la informații și proceduri [27].

În martie 2020, COVID-19 a ajuns și în Republica Moldova. Guvernul de la Chișinău, la fel ca și guvernele din celelalte state ale lumii, a aprobat o serie de restricții de circulație și activitate antreprenorială pentru a opri răspândirea infecției, dar care s-au soldat cu un impact dezastruos pentru mediul de afaceri.

În Moldova, IMM-urile reprezintă 98,7% din toate companiile, asigură aproape 60% din ocuparea forței de muncă în sectorul de afaceri și produc 70,8 din valoarea adăugată. Aceștia sunt actorii din prima linie a economiei, fiind cel mai afectați de criză. Indiferent de dimensiunea, sectorul, cifra de afaceri sau locația lor, restricțiile administrative au determinat, cu mici excepții, scăderi drastice ale vânzărilor tuturor companiilor, ceea ce a dus la suspendarea totală sau parțială a operațiunilor de afaceri; în timp ce 1/3 dintre acestea s-au confruntat cu acces restricționat la materii-prime (în special la cele importate), iar 1/4 – cu o cerere redusă din cauza scăderii veniturilor oamenilor.

Majoritatea IMM-urilor au raportat scăderi ale vânzărilor, de până la 75-100 la sută [28].

Conform studiului elaborat sub conducerea PNUD Moldova, transportul, HoReCa, turismul, comerțul, serviciile au fost cele mai afectate ramuri, în care s-au închis numeroase afaceri și s-au disponibilizat mii de salariați.

Unul dintre cele mai afectate sectoare al economiei a fost cel al serviciilor de cazare și de alimentație, deoarece majoritatea locațiilor au fost nevoite să-și sisteze activitatea în primăvara anului 2020. Salariații din acest sector, în special cei care lucrau în zonele urbane, au fost printre cei mai afectați. Numărul mediu de angajați scăzuse în al doilea trimestru al anului 2020 (comparativ cu aceeași perioadă a lui 2019) cu peste 60%.

Comerțul nealimentar, atât cu ridicata, cât și cu amănuntul, a fost grav afectat în special în timpul perioadei în care au fost luate măsuri de izolare, din cauza reducerii cererii, a problemelor de aprovizionare, a scăderii producției și a consumului de bunuri nealimentare.

Transportul a avut de suferit din cauza mobilității reduse a pasagerilor și a cererii scăzute de mărfuri. În comparație cu iulie 2019, transportul de pasageri s-a diminuat cu aproape 49%. Numărul mediu de angajați din acest sector a scăzut, de asemenea, în al doilea trimestru al anului 2020, comparativ cu perioada similară din 2019, cu 15,7%.

Vânzările din industria ușoară au fost afectate de dinamica piețelor externe în primele două luni ale anului 2020, urmate de o scădere masivă în perioada de izolare (martie-aprilie), cu o valoare maximă negativă în aprilie, cu o reducere de aproape 50% legată de măsurile de izolare din statele UE.

Agențiile de turism și turoperatorii au acordat în perioada lunilor ianuarie-august 2020 servicii la 82,1 mii de turiști și excursionsiști, de circa 3,9 ori mai puțin față de perioada similară a anului 2019. Scăderea respectivă a fost cauzată de reducerea numărului de participanți la turismul emițător (de 5,4 ori mai puțin), turismul receptor (-56,3%) și turismul intern (-23,9%).

Însă, amploarea crizei economice începuse să se vadă abia în toamna anului 2020. Astfel, fiecare a doua companie chestionată în perioada august-septembrie 2020 funcționa parțial sau era închisă, temporar sau chiar permanent. Sectoarele economice, inclusiv HoReCa și industria ușoară, care sunt reprezentate în cea mai mare parte de IMM-uri, se confruntau cu reducerea vânzărilor, diverse incertitudini, scăderea cererii, precum și cu lipsa lichidităților. [28]

Efectele negative ale pandemiei COVID-19 și măsurile întreprinse pentru combaterea acesteia au dus la slăbirea semnificativă a întregii economii naționale și nu numai, astfel reducând Produsul intern brut în perioada ianuarie-septembrie 2020 cu 8,2% (serie brută) față de perioada similară a anului 2019. (Figura 1)

Majoritatea sectoarelor economice au contribuit negativ la evoluția Produsului intern brut, dar influențe majore s-au remarcat din contul comerțului interior, transport și depozitare, sectorul HoReCa (contribuție de -2,4 p.p.), agricultura (-2,1 p.p.), industria (-0,9 p.p.) etc.

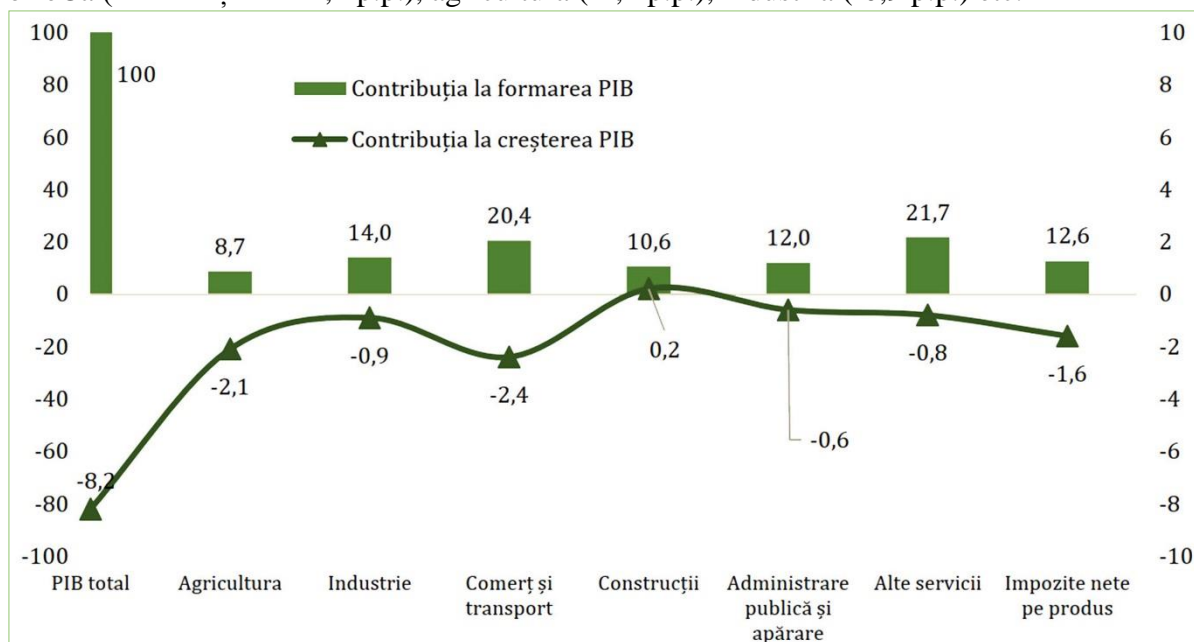

Figura 1. Contribuția componentelor de resurse la formarea PIB în ianuarie-septembrie 2020 și la creșterea acestuia față de ianuarie-septembrie 2019, %

Sursa: [29]

Potrivit datelor Ministerului Economiei și Infrastructurii [30], măsurile restrictive impuse în contextul răspândirii pandemiei au condus la diminuarea accentuată a consumului final, în special a consumului privat, influențând creșterea economică cu -7,7 p.p. Cea mai mare parte a

companiilor și-au diminuat activitatea investițională, fiind constrânse de insuficiența mijloacelor financiare și, astfel, formarea brută de capital a avut o contribuție de -1,9 p.p. la evoluția PIB.

Sectorul industrial a scăzut cu 5,5% în anul 2020. Diminuarea cererii externe din partea țărilor partenere afectate de COVID-19, concomitent cu seceta din anul 2020, au determinat scăderea producției în special în ramurile exportatoare și cele ale industriei alimentare: industria constructoare de mașini, industria ușoară, prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor, fabricarea băuturilor, fabricarea altor produse alimentare.

Condițiile climaterice nefavorabile au determinat scăderea esențială a volumului producției agricole. În anul 2020 acesta s-a diminuat cu 27,1%. Producția vegetală a scăzut cu 35,9%, iar producția animalieră – cu 3,8%. Au înregistrat descreșteri semnificative majoritatea culturilor agricole: porumbul, floarea soarelui, grâul, strugurii, legumele, fructele, rapița, soia, orzul, sfeclă de zahăr.

Transportul de mărfuri și pasageri a fost unul din cele mai afectate sectoare de pandemie. În anul 2020 transportul de pasageri a scăzut aproape în jumătate (-46,1%), iar transportul de mărfuri – cu 12,5%. Închiderea hotarelor și restricțiile de călătorie, precum și restrângerea volumului schimburilor comerciale în timpul crizei pandemice au constituit factorii de bază ce au determinat aceste involuții.

Comerțul intern de bunuri cu amănuntul a fost în creștere, însă comerțul cu servicii s-a diminuat esențial din cauza efectelor pandemiei. În anul 2020, comerțul de bunuri cu amănuntul a înregistrat o creștere de 4,6% (în prețuri comparabile), celelalte domenii ale comerțului interior fiind în scădere: volumul serviciilor de piață prestate populației – -15,7% (în prețuri comparabile), volumul serviciilor prestate întreprinderilor – -15,5% (în prețuri curente), comerțul cu ridicata – -5,6% (în prețuri curente), comerțul cu autovehicule – -18,1% (în prețuri curente).

Pandemia COVID-19 a produs efecte dramatice industriei de turism. În anul 2020 agențiile de turism și turoperatorii au acordat servicii la circa 90,3 mii de turiști și excursioniști, ce constituie doar 24,1% față de anul 2019. Din numărul total de turiști, 68,2% au constituit turiștii rezidenți (locali) și 31,8% – turiștii nerezidenți (străini).

Deficitul de resurse financiare și incertitudinile create de criza pandemică au determinat scăderea investițiilor în active imobilizate. În anul 2020, volumul investițiilor în active imobilizate a scăzut cu 2,6%, însumând circa 27,1 mld. lei. Cele mai afectate de criză au fost investițiile din sursele proprii ale agenților economici (-6,6%), generând cel mai mare impact negativ asupra activității investiționale. Au scăzut esențial investițiile în mașini și utilaje (-11,4%), clădiri nerezidențiale (-13,5%) și rezidențiale (-5,1%). De asemenea, criza pandemică a influențat puternic fluxul investițiilor străine (-15,8%). Investițiile publice au fost limitate de constrângerile bugetare (-1,5%). Totuși, surse de susținere a activității investiționale în anul 2020 au fost investițiile în infrastructură finanțate din Fondul rutier (de 2 ori mai mult) și din împrumuturile externe (+32,3%).

Însă mediul de afaceri din Republica Moldova nu a fost afectat doar de limitările impuse în timpul crizei pandemice, dar s-a confruntat și cu provocări preexistente în rețelele sale de distribuție. Provocările respective includ limitări administrative și de mobilitate, rețele de furnizare și distribuție defectuoase, acces limitat la piețe (mai ales externe, dar și interne), infrastructură și soluții slabe sau absente ale tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC), birocrație și reglementări guvernamentale lente sau inflexibile și acces limitat la capital. [28]

Concluzie. Pandemia COVID-19 a afectat puternic mediul de afaceri. Deși sectorul IMM-urilor este unul din cele mai flexibile în structura mediului de afaceri, care se poate adapta la eventuale schimbări economice structurale și ciclice, totuși pandemia l-a surprins cu multiple incertitudini și provocări: lipsa de continuitate a afacerii și de lichidități, diminuarea cererii pe piață, constrângerile de șomaj, lipsa unei infrastructuri disponibile pentru o transformare digitală rapidă a businessului etc.

Pandemia încă nu s-a sfârșit, și pe lângă o evaluare a impactului socio-economic autoritățile trebuie să vină și cu un răspuns de politici socio-economice bine articulate pentru această perioadă,

dar și pentru economia viitoare, care trebuie să fie una bazată pe principii de reziliență și durabilitate.

Totuși, criza actuală este în același timp o oportunitate pentru schimbare și necesită eforturi de colaborare, implicarea cetățenilor și a sectorului privat, o regândire a modelului de dezvoltare și explorarea noilor oportunități de creștere. Acestea ar putea include digitalizarea și modernizarea serviciilor publice și a întreprinderilor, precum și dezvoltarea de competențe și un sistem de educație modern, promovarea unei economii durabile, a bunei guvernări, accelerarea luptei cu corupția.

BIBLIOGRAFIE

1. Asociația Europeană a Meșteșugurilor, Întreprinderilor Mici și Mijlocii, <https://smeunited.eu/>
2. The Hague Security Delta, <https://www.thehaguesecuritydelta.com/news/newsitem/1522-impact-of-corona-on-the-dutch-startup-ecosystem>
3. https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=119_119680-di6h3qgi4x&title=Covid-19_SME_Policy_Responses
4. <https://www.businessjoensuu.fi/en/news/business-joensuu-to-help-companies-during-coronavirus-epidemic/>
5. <https://www.nrwinvest.com/en/our-service/corona-information-for-companies/>
6. <https://www.foroadr.es/todas-las-noticias/11952-medidas-adoptadas-por-las-adr-s-ante-la-crisis-covid-19-adr-s>
7. <https://www.roedl.com/insights/covid-19/corona-hungary-governmental-measures-economic-consequences>
8. <https://hungarytoday.hu/>
9. Ministero dell'Economia e delle Finanze, <http://www.mef.gov.it/en/inevidenza/Protect-health-support-the-economy-preserve-employment-levels-and-incomes-00001/>
10. <https://www.friulia.it/it/news/friulia-approva-nuove-misure-urgenti-per-il-sostegno-finanziario-alle-imprese>
11. <https://nouvelle-aquitaine-covid-19.onlinemeetings.events/FR/>
12. https://www.euractiv.fr/section/economie/news/apres-la-guerre-sanitaire-la-france-prepare-la-riposte-economique/?_ga=2.259718410.1655810940.1587418485-1516053119.15874184853
13. European Commission, https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response/economy_en#state-aid-actions
14. European Investment Bank, <https://www.eib.org/en/about/initiatives/covid-19-response/index.htm>
15. European Investment Fund, https://www.eif.org/what_we_do/guarantees/news/2020/commission-eib-group-unlock-8-billions-small-medium-businesses.htm
16. <https://www.clustercollaboration.eu/coronavirus>
17. Agenția pentru Cibersecuritate a Uniunii Europene, <https://www.enisa.europa.eu/>
18. Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, <https://www.oecd.org/cfe/smes/financing-smes-and-entrepreneurs-23065265.htm>
19. Consiliul European, <https://www.consilium.europa.eu/de/press/press-releases/2020/04/09/report-on-the-comprehensive-economic-policy-response-to-the-covid-19-pandemic/>
20. European Commission, https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/sa_covid19_temporary-framework.pdf
21. European Association of Development Agencies, <http://www.eurada.org/>
22. European Commission, <https://ec.europa.eu/easme/en/cosme-0>
23. <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/>
24. European Association of Guarantee Institution, www.aecm.eu
25. European Association Long-Term Investors, www.eltia.eu
26. Network of European Financial Institutions for Small and Medium Sized Enterprises, www.nefi.eu
27. European Association of Guarantee Institution, <https://aecm.eu/wp-content/uploads/2020/04/2020.04.02-ELTI-NEFI-AECM-Coronavirus-COVID-19-Support-Measures-1.pdf>
28. https://www.md.undp.org/content/dam/moldova/docs/Moldova%20Covid-19%20RO%20OCT_FINAL.pdf
29. Institutul Național de Cercetări Economice, https://ince.md/ro/engine/open_file.php?id=1211
30. Ministerul Economiei și Infrastructurii al Republicii Moldova
https://mei.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_lunar_2021-01.pdf